

ויקרא - תשפ"ב

בינת זקנים

לקחי מוסר ודרך ארץ הנלמדים מפרשת השבוע מחז"ל וזקני הדורות ז"ל

ויקרא אל משה וגו' (ויקרא א' א')

ענוה: משה הקטין עצמו אע"פ שהיה כ"כ מופלג בגדלותו

אל"ף ד' ו"יקרא" זעירא (קטנה), שמשה היה גדול, ועניו - לא רצה לכתוב אלא "ויקר" - לשון מקרה, כאילו לא דיבר הקב"ה עמו אלא בחלום, כדרך שנאמר בבלעם (במדבר כ"ג ד'), כאילו לא נראה לו ה' אלא במקרה. ואמר לו הקב"ה לכתוב גם האל"ף. ושוב אמר לו משה מחמת רוב ענוה שלא יכתבנה אלא קטנה יותר משאר אלפיי"ן שבתורה, וכתבה קטנה. (**בעל הטורים** ויקרא א' א').

"ויקרא" - אל"ף זעירא, לומר שאף שקראו ה' יתברך ועשה לו כל הכבוד הזה ונדבר עמו תדיר, אעפ"כ הקטין עצמו לפניו יתברך ולפני ישראל. (**פענח רזא** [מן הראשונים ז"ל] ויקרא א' א').

"ויקרא" אל"ף קטנה. אמר לו הקב"ה "לא זכה אדם שתנתן לו התורה לאלף דור (עי' תגיגה סוף י"ג, ובראשית רבה כ"ח ד', ועוד) כי אם אתה, ואתה מקטין עצמך". אל"ף (אות א') במילוי - אלף. (**מושב זקנים** ויקרא א' א').

אשה ריח ניחוח לה' (ויקרא א' ט')

מצוות - קרבנות: נחת רוח להקב"ה בעשיית רצונו - אין להקב"ה צורך בקרבנות, אלא הוא לתועלתו שתהא לנו כפרה

"ריח ניחוח לה'" - נחת רוח לפני, שאמרתי ונעשה רצוני. (**ספרי** ורח פסקא ק"ה, והוא ברש"י ויקרא א' ט'). לא שה' יתברך מקבל נחת רוח מהקרבן, כי כתוב (תהלים נ"ב) "אם ארעב לא אומר לך"; רק שבעשיית הקרבן יש לו נחת רוח, מפני שצוה בו ונתקיים רצונו. (**רא"ם** במדבר ט"ו ג').

[ובספר **קהלת** (ה"י) כתיב 'בַּרְבוֹת הַטּוֹבָה רַבּוֹ אוֹכְלֶיהָ, וּמָה כְּשֶׁרוֹן לְבַעְלֶיהָ כִּי אִם רֹאֵת עֵינָיו', ופירש **רש"י** ז"ל: "ברבות הטובה" - כשישראל מטיבין מעשיהם, "רבו אוכליה" - מתן שכר המצוות. "ומה כשרון לבעליה" - להקב"ה בכל הטבת מעשיהם? "כי אם ראות עיניו" - שרואה שהם כפופים לו, ונחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו, וכן לענין הקרבנות. עכ"ל.

ובספר העיקרים (מאמר ג' פרק כ"ד) בענין ה"חוקים" כתב, וז"ל: הוא כלל המצוות אשר אין טעמם נודע, כאכילת חזיר ולבישת שעטנז וזריעת כלאים ופרה אדומה ודומיהם, שהם גזירת מלך, והם דברים נרצים לו יתברך אחר שצוה בהם. אמרו רבותינו ז"ל (עי' בראשית רבה מ"ד א') וכי מה איכפת ליה להקב"ה בין שוחט מן הצואר לשוחט מן העורף?! אלא נחת רוח לפניו שאמר ונעשה רצונו. וכן אמרו על הקרבנות "אשה ריח ניחוח" - נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני. עכ"ל.

ובספר יסוד ושוש העבודה (שער א' פרק א') כתב, וז"ל: לבל יעלה על לב האדם שה' יתברך צריך ח"ו לעבודתנו כאדון הצריך לעבד שישמשו והוא נצרך לשימוש ההוא, על כן גילה לנו בתורתנו הקדושה אצל קרבנות "אשה ריח ניחוח לה'", ודרשו רז"ל "נחת רוח לפני שאמרתי ונעשה רצוני". נמצא מפורש בשום שכל והבן, שמהעבודה אין לה' יתעלה כי אם הנחת רוח. וכיון שכן הוא, שכל עיקר בריאת האדם הוא לעשות נחת רוח ליוצרו יתברך, השכל מחייב שישתדל האדם כל ימי חייו להרבות נחת רוח להבורא יתברך ויתעלה בכל עת ובכל שעה ובכל רגע. עכ"ל, וע"ש עוד.]

"אשה ריח ניחוח לה'" - שאמרתי ונעשה רצוני, כלומר, שכל חלק גבוה מכל קרבן אינו רק חפצו ברוך הוא - שעשה העבד מה שצוהו למען יכשר לזכות בטובו ברוך הוא. (**ספר החינוך** מצוה ת"א).

[שמה תאמר "לאכילה (אכילת הקרבנות) הוא (הקב"ה) צריך", תלמוד לומר (תהלים נ"ב) "אם ארעב לא אומר לך כי לי תבל ומלואה" (פי' לא משום שארעב אני אומר לך

להביא קרבנות, שהרי לי תבל ומלואה, ואיני צריך לך (מהרש"א)), וכו'. לא אמרתי אליכם "זבחו" כדי שתאמר "אעשה רצונו ויעשה רצוני"; לא לרצוני אתם זובחים, אלא לרצונכם אתם זובחים (פי' לצורך עצמכם, לקיים מצוותי שתהא לכם כפרה בכך (רש"י)), שנאמר (ויקרא י"ט ה') "לרצונכם תזבחוהו". (**מנחות** קי.).

עבירה: מצד הדין היה ראוי שישפך דמו של החוטא וישרף גופו, לולא חסד ה' - "זבחי אלקים" הוא לתכלית "רוח נשברה", שיכנע לבו

בעבור שמעשי בני אדם נגמרים במחשבה ובדיבור ובמעשה, צוה ה' כי כאשר יחטא, יביא קרבן; יסמוך ידיו עליו - כנגד המעשה, ויתודה בפיו - כנגד הדיבור, וישרוף באש הקרב והכליות - שהם כלי המחשבה והתאוה, והכרעים - כנגד ידיו ורגליו של אדם העושים כל מלאכתו, ויזרוק הדם על המזבח - כנגד דמו בנפשו. כדי שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו בגופו ובנפשו, וראוי לו שישפך דמו וישרף גופו, לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה שיהא דמו תחת דמו, נפש תחת נפש, וראשי אברי הקרבן כנגד ראשי אבריו, והמנות להחיות בהן מורי התורה שיתפללו עליו. (**רמב"ן** ויקרא א' ט').

[כתב בספר **יד יוסף** (למורה"ר יוסף צרפתי ז"ל - נדפס בשנת ש"ע"ו) (ויקרא דרוש ה'): יראה האדם שהנעשה בקרבן יהיה עשוי לו. וכמו שאמר דוד המלך ע"ה (תהלים נ"א י"ח-י"ט) "כי לא תחפץ זבח ואתנה עולה לא תרצה, זבחי אלקים רוח נשברה לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה". דקשה, דאם לא יחפוץ הא-ל יתברך בזבח, איך אמר "ואתנה" - שיתן אותו, הפך רצונו יתברך. ב', דאיך אמר "כי לא תחפוץ זבח", דהרי כמה פעמים נצטוינו על הקרבנות, וחפץ בהם הא-ל יתברך. אמנם להיות אמת שבהבאת הקרבן יש נתינה ויש קבלה; הנתינה היא מה שהאדם מביא ונותן הקרבן, אמנם הקבלה היא מה שהאדם מקבל ולוקח הכנעה בראות שהנעשה בבעל חי היה ראוי להעשות בו, לזה אמר "כי לא תחפוץ בזבח" מה ש"אתנה", אלא במה שאני מקבל ההכנעה מהזבח. ואפילו "עולה" שכולה כליל, "לא תרצה" בה אם אין הלב נכנע. שה"זבחי אלקים", כולם באים לתכלית לעשות ה"רוח נשברה". וכיון דכן, ודאי ש"לב נשבר ונדכה אלקים לא תבזה". באופן שיש חפץ לה' בעולות בעבור הנמשך מהם - שיראה האדם שהנעשה בקרבן ראוי שיהיה עשוי אליו. עכ"ד.]

כוונה במצוות: אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין לבו לשמים - טוב מעט בכוונה מהרבה שלא בכוונה

נאמר בעולת בהמה "אשה ריח ניחוח" (ויקרא א' ט'), ובעוף הדק "אשה ריח ניחוח" (ויקרא א' י"ז), ובמנחה "אשה ריח ניחוח" (ויקרא ב' ב'), לומר לך, אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים (פי' אין הפרש בין המועט למרובה; ולא תאמר שאין זה אלא לצד שה' מצד רחמיו מתרצה בקרבן העני הגם שאינו חשוב כקרבן העשיר, אלא באמת אין מעלה לעשיר בשורו ולא כלום (אור החיים ויקרא א' י"ז, ע"ש), כי אין הדבר תלוי בעצם הקרבן וכמותו, רק בכוונה ובמחשבת הלב לשמה (מלבי"ם - בפירושו על התורת כהנים), וכיון שעשה כפי השגת ידו הרי עשה נחת רוח ליוצרו כמו המרבה (החפץ חיים ז"ל - בפירושו על התורת כהנים)). (**מנחות** קי., וכ"כ בתורת כהנים - ויקרא דיבורא דנדבה פרשה ז' פרק ט').

כוונתם (במאמר הנ"ל), כי עיקר רצונו יתברך מן האדם, שיעשה כל אחד לשמו כל מה שביכלתו וכוונו. והרי זה העני כבר עשה כל שביכלתו וכוונו, ואין בכחו עוד יותר, לכן ענינו נתקבל ממש כמו של העושר ובלו שום נדנוד חילוק ביניהם. (**יד הקטנה** הקדמה ד"ה וכמו שהעני).

"אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוין את לבו לשמים", אין הכוונה שיהיו שוים המרבה והממעיט, אלא כוונת המאמר הוא שטוב מעט בכוונה מהרבה שלא בכוונה. וזהו מה שאחז"ל נאמר "ריח ניחוח"

[בן הא הא אומר, לפום צערא אגרא. (אבות ה' כ"ג). ובשיר השירים רבה (פרק ח) כתוב: הלומד תורה בצער נוטל אלף, שלא בצער מאתים נוטל בשכרו. ובאבות דרבי נתן (ג' ו') איתא: טוב לו לאדם דבר אחד בצער ממאה בריחו. ובילקוט שמעוני (קהלת ס' תתקפ"ט) הלשון: טוב לאדם שיעשה מעט בדוחק ממאה פעמים ברוחה.

וכתב הרמב"ן ז"ל (שער הגמול): הקב"ה אינו מנסה את הרשעים, שאין יכולין לעמוד. ואת מי הוא מנסה? את הצדיקים, שנאמר (תהלים י"א ה') 'ה' צדיק יבחן'. וכתוב (בראשית כ"ב א') 'והאלקים נסה את אברהם', ומהו הנסיון הזה? שיבא עליו בעבודתו של הקב"ה ובעשיית מצוותיו טורח ועמל, לפי שיש בני אדם שעושים מצוות ומעשים טובים כשידם משגת וכשהן בשלוח ובריות, אבל מתוך הדוחק או כשהעבודה באה עליהם בטורח ועמל גדול אינן עושים, לפיכך הקב"ה מטריח על יראיו בקצת נסיון - כדי שיקבלו מצוות ויעשו אותם מתוך הטורח, כדי שיהא שחרם באותן מצוות כפול ומכופל. עכ"ל.]

אֲשֶׁר נָשִׂיא יַחְטָא וְעֵשָׂה אַחַת מִכָּל מִצְוֹת ה' אֶלְקֵינוּ אֲשֶׁר לֹא תַעֲשֶׂינָהּ וְגו' (ויקרא ד' כ"ב)

נסיון העושר והכבוד: כל הגדול מחבירו בעושר או בכבוד יצרו גדול ממנו כל מי שהוא גדול מחבירו בעושר או בכבוד, יצרו גדול ממנו. וראיה ממנה שנאמר "אשר נשיא יחטא", כי לשון "אשר" מורה על הודאי, לפי שנשיאותו מביאו לידי חטא, שיצרו גדול מחבירו. (כלי יקר ויקרא ב' א').

[כתב האלשיך ז"ל (ויקרא פרק כ"ה): נסיון העוני הוא טוב מנסיון העושר. והוא, כי העוני מכניע את האדם, ומההכנעה יבוא הכשרון יותר בטוח מהפכו. משא"כ העושר, כי ממנו תוצאות מות הרשע וסכלות הוללות כל עון ופשע. עכ"ל.]

וכתב החפץ חיים ז"ל (נדחי ישראל - חתימת הספר): באמת, כאשר יתבונן האדם, יראה כי ענין העושר שמסיתו יצרו לרדוף אחריו, אינו מהצלחות הגדולות לבאי עולם. כי יש הרבה אנשים מבעלי בתים אשר אינם בשם עשירים, שמשגיגים טובה ונחת רוח בעולמם הרבה יותר מעשירים. וכו'. ומי שהוא איש נבון באמת, צריך לבקש מה' שלא ינסהו בנסיון העושר, וכמו שאמר שלמה (משלי ח' ט') 'ריש ועושר אל תתן לי [וכו'] פן אשבע וכחשתי ואמרתי מי ה'". וזה אמר אפילו בזמנו, שהיתה דת ישראל תקיפה בעולם ולא היה יכול האיש בפרהסיא לעבור על רצונו יתברך ח"ו וגם היה נתפרסם ע"ז לבזיון ולכלמה בעולם, ורק בלבו היה ח"ו מכחש בהשגחה. ומה נאמר בזמנינו, שאנו רואין בעינינו שזיק זה מאד להרבה בני אדם. עכ"ד.]

תוכחה: כשהמוכיח כולל עצמו עם הנוכחים יתקבלו דבריו

אמר ז"ל בהוריות (י'): "אשר נשיא יחטא" - אשרי נשיא שמביא חטאת. ויהיה פירוש הכתוב, אשרי הדור שהנשיא שלו יחזיק עצמו כחוטא והוכיחם "לכו ונשובה אל ה'" - כלל עצמו כחוטא עמהם. וזה מדרך המוסר. וכן משה רבינו ע"ה אמר (דברים י"ב ח') "לא תעשו ככל אשר אנחנו עושים פה היום וגו'", וזה מדרך המוכיח - לכלול עצמו עם הנוכחים, ולכן אמר "לכו ונשובה אל ה'". (מאירי חיבור התשובה - שבר גאון מאמר א' פרק ו').

[כתב בספר בלא יועץ (ערך 'תוכחה'): צריך זהירות באופן התוכחה - שלא ישא עליו חטא, דהיינו שלא ילביץ פני חבירו ולא ידבר אליו קשות באופן שיבוא לידי מחלוקת וקטטה ושנאה ותחרות, אלא לשון רכה תשבר גרם, בסתר. ומה מאד צריכים לזהר הדרשנים שלא לנגוע בכבוד הבריות, ושלא להזכיר חטא שעשה איזה פרטי בתוך דרושם, כי דם יחשב לדרשן ההוא דם שפך. אלא גם כשיוכיח על עבירות שדשו בהם רבים, יכלול עצמו עמהם ויאמר "נחנו פשענו ומרינו" וכדומה. וכשיוכיח לאיזה פרטי, יכבדהו וינשאהו תחילה כדי שיקבל התוכחה. עכ"ל.]

ועוד מדרכי התוכחה בניעמות, כתב בספר קב הישר (פרק מ"ח): כשרואה בחבירו דבר מגונה צריך להוכיחו ולומר לו בנחת: אחי ידיד נפשי, הגיע עת וזמן לתקן המעוות וליישר המסילה. שמע נא לדברי, והסר ממך המכשול אשר ברך, אשר עשית מעשים שלא כהוגן. כי מוכרח אני להזהיר אותך. ואם ראתי בי דבר שאינו הוגן, אף אתה אמור לי "כך וכך עשית", כי אנשים אחים אנחנו ונשמותנו הם ממקום אחד מתחת כסא הכבוד. עכ"ל.]

בפר ונאמר "ריח ניחוח" במנחה שהיא סולת, לומר לך שצריך כוונה בפר אפילו שהוא קרבן גדול, כמו מנחה שהוא סולת, כלומר, בין בקרבן קטן בין בקרבן גדול צריך שיהיה כוונת לבו לשמים. וכן כוונת התנא, שה' יתברך מקבל קרבן עני ועשיר אם מכוונים לבם לשמים. (שו"ת בנימין זאב סימן קע"ח).

כל זמן שאדם מתכוין במצוות כוונה שלימה לשם שמים, אפילו עשה אדם המצוה במיעוט הצד שאפשר לקיימה, נחשבת לו כאילו עשה בתכלית שלימות מה שאפשר. ועל הדא תנן בסוף מנחות, נאמר בעולת בהמה "אשה ריח ניחוח" וכו'. (כללי המצוות) [להמקובל הקדמון רבי יוסף גיקטיליא ז"ל בעמח"ס שערי אורה] - ערך "כוונה".

וְהִסִּיר אֶת מִרְאָתוֹ בְּנִצְתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֶתָּה אֶצֶל הַמַּזְבֵּחַ קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשָׁן (ויקרא א' ט"ז)

גזילה: מי שיש בידו גזל לא יזכה להיות במחיצתו של הקב"ה, וכו'

"והסיר את מוראתו בנוצתה", אמר רבי תנחומא בר חנילאי, העוף הזה פורח וטס בכל העולם ואוכל בכל צד - ואוכל מן הגזילות ומן החמסין. אמר הקב"ה "הואיל והזפק הזה מלא גזילות וחמסין, אל יקרב לגבי המזבח", לכך נאמר "והסיר את מוראתו". אבל בהמה, גדילה על אבוס בעלה ואינה אוכלת מכל צד - לא מן הגזילות ולא מן החמסין, לפיכך היא מקריבה כולה, לכך נאמר (ויקרא א' י"ג) "והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה". (ויקרא רבה ג' ד').

"והסיר את מוראתו בנוצתה", המוראה הוא האוכל שבתוך הזפק. והכהן היה נוטל הזפק בעורו ובנוצה שעליו והיה משליך הכל אל מקום הדשן. והזפק, שהוא כלי המזון, לא היה מספיק שירחצנו ויקטירנו כשם שהיה רוחץ הקרבים בבהמה ומקטירם, מפני שהעוף הולך אנה ואנה וניזון מן הגזל, משא"כ בבהמה. וכן דרשו רז"ל, בהמה שאוכלת על אבוס בעליה נאמר בה (ויקרא א' י"ג) "והקריב הכהן ירחץ במים והקטיר", אבל בעוף שהוא ניזון מן הגזל, נאמר בו "והשליך את מוראתו", כלומר ישליך המעים שאכלו הגזל.

ויש בכאן התעוררות גדולה לבני אדם בענין חומר הגזל, כי כשם שהקב"ה מרחיק מן המזבח כלי המזון שבעוף ולא זכה ליקרב על מזבח ה' מפני שהוא כלי הגזל, כן ירחיק האדם שיש בידו גזל - שלא יעלה ויראה לפניו ולא יזכה להיות במחיצתו של הקב"ה אם לא יחזירנו. וגילה לנו הנביא על עונשו החמור - שהוא טורדו מן העולם הזה והבא, הוא שאמר (ירמיה י"ז י"א) "עושה עושר ולא במשפט בחצי ימיו יעזבנו", כלומר לעשרו או העושר אליו. [ובאחריתו יהיה נבל, כסא כבוד מקום מראשון מקום מקדשנו" (שם שם י"א-י"ב)], "ובאחריתו" - לעולם הבא יהיה נופל מכסא הכבוד המכוון כנגד מקום מקדשנו, כי עונש הגזל מעכב שלא תשוב נפשו לשרשה, שהוא כסא הכבוד, כו'. וכבר באר דוד ע"ה כי הזוכים לעלות לפניו, הם אותם שהם נקיים מהגזל, הוא שאמר (תהלים כ"ד ג' ד') "מי יעלה בהר ה' ומי יקום במקום קדשו? נקי כפים ובר לבב". (רבינו בחיי ויקרא א' ט"ז).

וְנִפְשׁוּ כִּי תִקְרִיב קִרְבָּן מִנְחָה לַה' וְגו' (ויקרא ב' א')

מצוות: מעלת המצוה ותשלום גמולה לפי ערך הצער שהשיגו ע"י קיומה - לפעמים הקב"ה נותן לצדיקים טורח ועמל בעבודת ה' כדי להרבות להם שכר טוב בכל מצוה יהיה תשלום גמולה לפי ערך הצער שהשיגו ע"י קיומה. וכהאי גונא מצינו בתורה לענין קרבן, שכתוב "ונפש כי תקריב קרבן מנחה וגו'", שאמרו חז"ל (מנחות קד:) שאמר הקב"ה "מי דרכו להתנדב מנחת סולת? עני. מעלה אני עליו כאילו הקריב נפשו!" [ע"כ]. והכל הוא מטעם כי הקב"ה מביט על קיום המצוה באיזה אופן קיימה - אם מתוך הריחו או מתוך דחק ועוני או שאר מיני בזיון, וכל שיתגדל הצער בעת קיומה יתגדל הריחו בעת תשלומה, וכמאמר הכתוב (תהלים קכ"ו ה') "הזורעים בדמעה ברינה יקצורו". (החפץ חיים ז"ל - נדחי ישראל פרק כ"ט).